

Тернопільська обласна рада
Управління освіти і науки Тернопільської облдержадміністрації
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка

Кафедра теорії і методики дошкільної та початкової освіти

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з навчальної роботи

М. Б. Боднар

2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПЕДАГОГІКА

(історія педагогіки, загальна педагогіка)

рівень вищої освіти – *перший (бакалаврський)*

галузь знань – *01 Освіта / Педагогіка*

спеціальність – *013 Початкова освіта*

освітньо-професійна програма – *Початкова освіта*

Кременець – 2020 рік

Приймас Н. В. Педагогіка (*історія педагогіки, загальна педагогіка*) :
[робоча програма навчальної дисципліни для студентів спеціальності 013
Початкова освіта / Н. В. Приймас.– Кременець, 2020 р. – 31 с.

Розробники:

Приймас Наталія Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методики дошкільної та початкової освіти.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри теорії і методики
дошкільної та початкової освіти. Протокол № 1 від 31.08.2020 року

Зав. кафедри Т. С. Фасолько

31.08. 2020 року

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни		
		денна форма навчання	заочна форма навчання	
Кількість кредитів – 5	Галузь знань <i>01 Освіта / Педагогіка</i>	Нормативна		
Модулів – 2	Спеціальність: <i>013 Початкова освіта</i>			
Змістових модулів – 5		1-й		
Загальна кількість годин – 150		Семестр		
		2-й	1-й	2-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4, 3	Освітньо-професійна програма: <i>Початкова освіта</i>	Лекції		
		36 год.	4 год.	8 год.
		Практичні, семінарські		
	Рівень вищої освіти: <i>перший (бакалаврський)</i>	30 год.		8 год.
		Лабораторні		
		6 год.	-	
		Самостійна робота		
78 год.	130 год.			
Вид контролю:				
екзамен	екзамен			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить (%):

для денної форми навчання – 48 / 52

для заочної форми навчання – 13,3 / 86,7

2. Заплановані результати навчання

Мета: Засвоєння студентами педагогічної спадщини минулого, підвищення загальної педагогічної культури, ознайомлення з загальними основами педагогіки, основними питаннями теорії виховання і навчання, формування у студентів потреб професійного розвитку, що може бути реалізовано за умови розуміння особливостей майбутньої професії та самоорганізації педагогічної діяльності.

Завдання:

- ознайомити студентів з основними шляхами та закономірностями історичного розвитку шкільництва і педагогічної думки; озброїти майбутніх учителів методом конкретно-історичного аналізу педагогічних явищ і фактів; вироблення уміння критичного ставлення до творчого використання педагогічної спадщини минулого; розширення у студентів загальнопедагогічного кругозору; виховання любові до педагогічної професії, формування ідеалу вчителя на прикладах діяльності видатних педагогів;

- сприяти формуванню особистості майбутнього педагога, розвитку його індивідуальності, ознайомлення з особливостями процесу виховання, закономірностями і принципами, методами виховання, змістом виховання та основними формами процесу виховання, сутністю процесу навчання, основними ланками процесу засвоєння знань, змістом освіти, принципами, методами, формами організації навчального процесу в школі, способами перевірки і оцінки навчальних досягнень учнів.

Курс педагогіка спрямований на формування у студентів таких **компетентностей**:

Інтегральна компетентність

Здатність особи розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійно-педагогічній діяльності, що передбачає застосування теоретичних положень і методів педагогіки, психології та окремих методик навчання і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК3. Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності.

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями та застосовувати їх у практичних ситуаціях.

ЗК7. Навички використання інформаційних і комунікаційних, здоров'язбережувальних технологій; пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК10. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми, що виникають в процесі професійної діяльності; приймати обґрунтовані рішення.

ЗК11. Навички планування та управління часом; уміння і здатність до прийняття рішень.

Фахові компетентності спеціальні (ФК)

ФК1. Здатність усвідомлювати високе соціальне значення педагогічної професії та дотримуватися принципів професійної етики вчителя початкових класів.

ФК6. Здатність організовувати спільну діяльність і міжособистісну взаємодію суб'єктів педагогічного процесу Нової української школи.

ФК9. Здатність керуватися у професійно-педагогічній діяльності нормативно-правовими документами.

ФК10. Здатність використовувати основи теорії і методології освіти в професійно-педагогічній діяльності.

ФК16. Вміння будувати взаємини з дітьми на основі гуманізму, демократизму, педоцентризму; налагоджувати спільну роботу школи, батьків, громадськості у освітньо-виховному процесі початкової школи.

ФК18. Здатність освоювати ряд навчальних та оцінювальних освітньо-педагогічних стратегій і розуміння їх теоретичних основ.

Програмні результати навчання

ПРН-4. Володіти державною мовою як усно, так і письмово та спілкуватися іноземною мовою, здійснювати усну комунікацію в різноманітних освітніх контекстах.

ПРН-5. Продемонструвати базові уявлення з дисциплін гуманітарної, соціально-економічної, математичної та природничо-наукової підготовки майбутнього фахівця.

ПРН-9. Застосовувати отримані знання при вирішенні педагогічних, навчально-виховних і науково-методичних завдань з урахуванням вікових й індивідуально-типологічних, соціально-психологічних особливостей дитячих колективів і конкретних педагогічних ситуацій.

ПРН-10. Вміти вести педагогічну роботу; визначати ступінь і глибину засвоєння навчального програмного матеріалу, прищеплювати учням навички самостійного опанування й поповнення знань.

ПРН-11. Користуватися різноманітними методами і формами навчання, ефективними прийомами керівництва навчально-виховною діяльністю дитячих колективів.

ПРН-15. Систематично підвищувати свою професійно-педагогічну майстерність.

ПРН-20. Володіти методиками вивчення індивідуальних особливостей пребігу пізнавальних процесів учнів початкової школи та стратегії їх урахування в процесі навчання, розвитку і виховання учнів.

ПРН-22. Продемонструвати вміння вчитися і оволодівати сучасними знаннями та застосовувати їх у практичних ситуаціях.

ПРН-25. Прогнозувати, проектувати та коригувати педагогічну комунікацію з іншими суб'єктами освітньо-виховного процесу початкової школи на засадах етики професійного спілкування.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Історія педагогіки

Змістовий модуль 1. Історія практичної і теоретичної педагогіки зарубіжних країн з давніх часів до сучасності

Тема 1. Педагогіка стародавнього світу

Предмет, завдання, значення та структура курсу історії педагогіки.

Джерела та методи дослідження історії педагогіки.

Концепції виникнення виховання.

Виховання у первісному суспільстві.

Зародження виховання як особливого виду практичної діяльності. Виникнення сім'ї. Виховання дітей в сім'ї. Поява організованих форм виховання.

Виховання і навчання в державах Стародавнього Сходу (Шумер, Єгипет, Індія, Китай).

Системи виховання і навчання у державах Стародавньої Греції. Перші спроби системного погляду на виховання дітей у дошкільному віці.

Зародження педагогічної теорії у філософських вченнях античних мислителів: Сократа, Платона, Арістотеля, Демокріта.

Виховання і школа в Стародавньому Римі. Питання виховання та навчання в творах М. Ф. Квінтіліана.

Тема 2. Розвиток шкільництва і педагогічних ідей у середньовічній Європі, в епоху Відродження та Реформації

Наука і освіта Середньовіччя. Особливості освітньо-виховної практики: церковні школи, міські школи, лицарське виховання, педагогічна теорія. Схоластика як філософська течія. Виникнення і розвиток університетської освіти.

Школа і педагогічна думка епохи Відродження. Педагоги-гуманісти: Вікторіно да Фельтре, Франсуа Рабле, Мішель Монтень, Еразм Роттердамський. Ідея гармонійного виховання. Впровадження наочності у навчання.

Педагогічні ідеї у творах ранніх утопістів.

Томас Мор і Томазо Кампанелла про зв'язок мети і змісту виховання з соціальним устроєм суспільства. Проблема поєднання навчання з працею. Роль наочності у навчанні і вихованні дітей.

Освітні ідеї епохи Реформації. Єзуїтське виховання.

Практична і теоретична педагогіка епохи Реформації: Вольфганг Ратке, Філіпп Меланхтон, Йоганн Штурм.

Тема 3. Становлення і розвиток зарубіжної педагогічної науки (XVII – перша пол. XIX ст.)

Життя та педагогічна діяльність Я. А. Коменського, його педагогічна теорія. Принцип природовідповідності виховання. Вікова періодизація розвитку дітей, система шкіл та зміст освіти.

Класно-урочна організація шкільного навчання, теоретично обґрунтована Я. А. Коменським.

Дидактичні погляди Я. А. Коменського. Вимоги до підручників. Підручники Коменського.

Моральне і релігійне виховання. Дисципліна в школі. Я. А. Коменський про вчителя і вимоги до нього.

Англійська педагогіка XVII ст.

Стан народної освіти в Англії, критичне ставлення до нього передових діячів.

Педагогічні погляди Джона Локка. Дж. Локк про систему виховання у буржуазній сім'ї та дітей бідноти. Фізичне, моральне, розумове виховання у педагогічних поглядах Дж. Локка.

Д.Беллерс про трудове виховання та поєднання фізичної праці з розумовою.

Педагогіка Франції XVIII ст.

Характеристика французького просвітництва. Педагогічні ідеї К.А. Гельвеція і Д.Дідро.

Педагогічна теорія Ж.-Ж. Руссо, його твір “Еміль, або про виховання”. Періодизація життя дитини і особливості виховання і навчання в кожному з вікових періодів. Ж.-Ж. Руссо про виховання дівчат; дитинство як самоцінний період особистісного розвитку.

Філантропізм і неогуманізм. Ідеї філантропістів щодо створення практичних методик дошкільної і початкової освіти.

Педагогіка Швейцарії XVIII – XIX ст. Практична і теоретична діяльність Й.Г.Песталоцці в галузі виховання. Проблема вчителя та його підготовки в творах Песталоцці.

Педагогіка Німеччини XVIII – XIX ст.

Педагогічна теорія Й.-Ф.Гербарта. Філософсько-психологічне обґрунтування педагогіки. Мета виховання і шляхи її досягнення. Ідея виховуючого навчання. Проблема підготовки вчителя.

Педагогічна теорія і практика Ф.-В.Фребеля.

Практична і теоретична педагогічна діяльність Ф.-В.-А. Дістервега.

Принципи виховання, правила навчання. Проблема функцій навчання. Вимоги до вчителя і його підготовки.

Педагогічна діяльність та педагогічні ідеї Ф.-А.-В.Вандера.

Педагогіка Англії XIX ст.

Характеристика пізнього утопізму. Філантропічна діяльність Р.Оуена. Його вчення про формування людського характеру. Соціально-педагогічний експеримент Р.Оуена у Нью-Ленарку.

Педагогічні погляди Г. Спенсера.

Проблеми педагогіки в соціальному вченні Ш.Фур'є.

Тема 4. Реформаторська педагогіка зарубіжних країн кінця XIX – початку XX століття. Сучасна освіта у найрозвиненіших країнах світу

Зарубіжні педагогічні концепції першої половини XX ст. Теорія “громадянського виховання” і “трудова школа” (Г.Кершенштейнер); експериментальна педагогіка (Е.Мейман, Е. Клапаред, Е.-Л. Торндайк, А. Біне, В.-А.Лай); теорія “вільного виховання” (Е.Кей, М.Монтессорі); педагогіка прагматизму (Д.Дьюї); теорія “нового виховання” і “нових шкіл” (С. Редді, С.Френе, Ж.-О. Декролі).

Вальдорфська педагогіка. Психолого-педагогічна система індивідуального виховання дітей дошкільного віку М.Монтессорі.

Особливості розвитку освітньої справи в провідних зарубіжних країнах (США, Японія, Англія, Франція, Німеччина).

Змістовий модуль 2. Історія виховання, школи і педагогічної теорії в Україні з давніх часів до сучасності

Тема 5. Виховання, школа і педагогічна думка в Україні з давніх часів по XVII століття.

Виховання і навчання дітей у східних слов'ян у дохристиянський період. Зародження та поширення писемності в праукраїнців.

Розвиток писемності і освіти у Київській Русі після прийняття християнства. Система шкіл і виховання. Зміст і методика навчання та виховання.

Основні пам'ятки педагогічної літератури Київської Русі: перекладні та оригінальні.

Стан освіти в українських князівствах у період монголо-татарської навали. Розвиток шкільництва в Галицько-Волинській державі.

Розвиток освіти і педагогічної думки України в період українського Відродження (XVI – перша пол. XVII ст.). Освітня діяльність в Україні ордену єзуїтів. Уніатські та православні навчальні заклади.

Українські культурно-освітні осередки. Острозька православна школа (академія) та її роль у розвитку національного шкільництва. Виникнення та діяльність українських братств і братських шкіл. Братські школи – осередки рідномовного навчання та розвитку національної освіти. Організація, зміст і методика навчання в братських школах. Суспільно-політичні передумови виникнення Київського братства та його школи. Роль архімандрита Києво-Печерської лаври Петра Могили в заснуванні Лаврської школи і її об'єднанні із братською школою.

Вклад Києво-Могилянської академії в розвиток просвіти і культури в Україні. Організація, зміст і методика навчання в Києво-Могилянській академії.

Українське книгодрукування і його роль у розвитку науки, культури та освіти.

Освітня діяльність та педагогічні ідеї М.Смотрицького, Л.Зизанія, К.Ставровецького, Є.Славинецького, І. Федорова, І. Борецького, П. Беринди, І. Вишенського та ін. Розвиток шкільництва на терені Запорізької Січі.

Тема 6. Освіта та педагогічна думка України у XVIII столітті

Школи Лівобережної України: народні школи грамоти, полкові та гарнізонні школи. Початкова освіта в Запорізькій Січі. Освітня політика російських колонізаторів. Статут народних училищ 1786 р на Лівобережній Україні. Денаціоналізація освітньої справи. Створення колегій у Чернігові, Переяславі, Харкові. Музична школа у Глухові.

Освітня політика Польщі на Правобережній та Західній Україні. Єзуїтські колегіуми, василіанські школи, Львівський університет як осередок денаціоналізації.

Діяльність Едукаційної комісії.

Третій поділ Польщі і його вплив на культурно-освітній стан в західних землях України.

Педагогічна думка України XVIII ст. Педагогічні ідеї Ф.Прокоповича, С.Яворського. Освітня діяльність і педагогічні погляди Г.С.Сковороди: ідея природного виховання, гармонійне виховання особистості. Г. Сковорода про принцип народності у вихованні та сімейне виховання.

Тема 7. Розвиток освіти і педагогічної думки в Україні у XIX ст.

Освіта і педагогічна думка України в першу половину XIX ст. Система освіти в Україні під Російською імперією. Заснування і подальший розвиток вищої гімназії у Кременці.

Освіта у Східній Галичині, на Буковині та Закарпатті.

Педагогічні ідеї І. П. Котляревського.

Ідея національної школи в програмних документах Кирило-Мефодіївського братства.

Характеристика освіти і педагогіки півдавстрійської України. Культурно-освітня діяльність членів „Руської трійці”.

Педагогічні ідеї Т. Г. Шевченка: критика станової системи освіти, ідея національної школи, вимога загального навчання, проблема чинників формування людської особистості і освітнього ідеалу, сімейне виховання, ставлення до недільних шкіл. „Буквар Южноруський”. Педагогічні ідеї та праці П. Куліша.

Освітня діяльність і педагогічні погляди О. В. Духновича.

Просвітницька діяльність і педагогічні ідеї Ю. А. Федьковича. Боротьба за національну школу на Буковині.

Освітня діяльність та педагогічні погляди К. Д. Ушинського.

Ідея народності виховання, загального рідномовного навчання.

Дидактичні погляди, навчальні книги К. Д. Ушинського. Проблема гармонійного розвитку і виховання особистості. Думки про вчителя і його підготовку.

Освіта і педагогіка України другої половини XIX ст.

Характеристика освітньої справи на територіях підросійської України. Шкільні реформи. Поглиблення русифікації. Боротьба за національну школу. Недільні школи, їх роль у боротьбі з неписьменністю. Колегія Павла Галагана.

Освіта на західноукраїнських землях. Освітня роль товариства „Просвіта”, Народних будинків, Педагогічного товариства, Літературного товариства ім. Шевченка, молодіжних товариств.

Педагогічна думка України II пол. XIX – поч. XX ст. Педагогічна діяльність М. Пирогова. Педагогічні ідеї П.Куліша, М.Корфа, Х.Алчевської, Б.Грінченка, Т. Лубенця, Л.Українки, М.Коцюбинського, І.Франка та ін.

Тема 8. Українське шкільництво на початку XX століття. Школа і педагогіка України в період радянського ладу

Розвиток освіти та культури в УНР. Перебудова народної освіти в умовах автономії та незалежної Української держави. Розвиток школи і освіти у новаторські 20–і рр. Боротьба освітян, студентів, учнівської молоді за культурно-освітнє відродження України. Націоналізація існуючих, відкриття нових рідномовних шкіл. Заснування української академії наук (УАН). Виховне і навчально–педагогічне спрямування творів М. Грушевського. Педагогічна діяльність та освітньо-виховні погляди С.Русової. Концепція національної школи.

Педагогічні ідеї І. Огієнка.

Діяльність ЗУНР в галузі освіти.

Національно-патріотична освітня діяльність Г.Ващенка. Національний освітньо-виховний ідеал. Обґрунтування української освітньої системи.

Школа і педагогіка України в період соціалістичного будівництва. Освіта у перші роки становлення радянської влади. Положення про єдину трудову школу УРСР. Докорінна ліквідація існуючої виховної системи та становлення і розвиток єдиної трудової школи. Боротьба різних наукових течій у напрямку творення системи освіти, навчання і виховання (П. Каптеров, П. Блонський, К. Вентцель, В. Зеньковський та ін.).

Розвиток українського шкільництва у період між першою і другою світовими війнами. Загальна характеристика навчально-виховного процесу. Русифікація української школи, переслідування та репресії вчителів.

Особливості роботи шкіл України у воєнних умовах. Позашкільне виховання. Боротьба з дитячою бездоглядністю. Підготовка учительських кадрів.

Відбудова і розвиток шкільної системи в післявоєнний період.

Тема 9. Педагогічна спадщина А. С. Макаренка та В. О. Сухомлинського. Побудова національної школи і відродження джерел педагогічної науки в незалежній Україні

Життя і педагогічна діяльність А.С.Макаренка. Новаторство в навчальній та виховній діяльності, його узагальнення в педагогічній творчості.

А.С.Макаренко про дитячий колектив як засіб гармонійного розвитку особистості. Трудове виховання та поєднання навчання з продуктивною працею учнів у його практичній і теоретичній педагогічній діяльності. Проблема сімейного виховання в творах А.С.Макаренка.

Педагогічна спадщина В.О.Сухомлинського. Новаторство в практичній навчально-виховній роботі та теоретичній педагогічній творчості.

Народність, гуманізм і демократизм педагогіки В.О.Сухомлинського. В. Сухомлинський про культуру розумової праці школяра.

В.О.Сухомлинський про всебічний розвиток особистості. Виховання колективізму у школярів. Проблема самовиховання в творах В.О.Сухомлинського. Родинне виховання дітей. В.О.Сухомлинський про значення педагогічної професії і вимоги до вчителя.

Зміни у системі освіти на початку 90-х рр. Створення нових концепцій виховання в кінці XX – поч. XXI ст.

Модуль 2. Загальна педагогіка

Змістовий модуль 3. Теоретичні основи педагогіки

Тема 1. Педагогіка – наука про виховання

Педагогіка як наука про виховання. Предмет і основні етапи розвитку педагогіки: народна, духовна, світська педагогіка. Становлення і розвиток педагогіки. Предмет педагогіки. Основні категорії педагогіки. Джерела педагогіки. Суспільна обумовленість процесу виховання. Методологія педагогіки. Система педагогічних наук. Завдання педагогічної науки на сучасному етапі. Зв'язок педагогіки з іншими науками. Аналіз методологічних основ сучасної зарубіжної педагогіки (неотомізм, екзистенціалізм, неопозитивізм, ноосфера та ін.).

Вчитель – центральна фігура навчально-виховного процесу. Вимоги до особистості вчителя. Педагогічна майстерність вчителя.

Тема 2. Система освіти в Україні

Поняття про систему освіти. Історія становлення системи освіти в Україні. Закон України «Про освіту» про принципи і структуру системи освіти.

Структура системи освіти: дошкільна освіта, загальна середня освіта, позашкільна освіта, професійно-технічна освіта, вища, післядипломна, аспірантура, докторантура, самоосвіта. Характеристика основних типів навчальних закладів системи освіти. Поняття про наукові ступені та вчені звання.

Особливості розвитку системи освіти у найбільш розвинутих зарубіжних країнах.

Тема 3. Розвиток, виховання і формування особистості

Поняття розвитку особистості. Напрями розвитку: анатомо-фізіологічний, психічний, соціальний. Фактори розвитку: спадковість, середовище, виховання. Формування особистості. Рушійні сили розвитку особистості. Закономірності розвитку особистості.

Роль діяльності, активності та спілкування в розвитку і формуванні особистості. Види діяльності.

Вплив середовища на розвиток і формування особистості. Соціалізація особистості.

Розвиток і виховання особистості. Сучасні зарубіжні теорії розвитку і формування особистості.

Проблема вікової періодизації в педагогіці. Вікові етапи розвитку особистості школяра. Вікові та індивідуальні особливості. Поняття про акселерацію та ретардацію.

Педагогічна характеристика дітей різних вікових періодів. Індивідуальні відмінності учнів і їх врахування у вихованні та навчанні.

Змістовий модуль 4. Дидактика

Тема 4. Предмет і завдання дидактики

Предмет дидактики. Виникнення і розвиток дидактики. Основні категорії дидактики: процес навчання, навчальний процес, принципи, методи, зміст, форми організації навчання.

Зв'язок дидактики з іншими науками, методиками викладання окремих предметів. Методологічна основа дидактики.

Українська народна дидактика: її мета, завдання і зміст. Завдання сучасної дидактики навчання. Особливості розвитку теорії навчання в провідних зарубіжних країнах. Основні концепції теорії навчання в зарубіжній педагогіці (прагматизм, неотомізм, екзистенціалізм).

Тема 5. Суть процесу навчання

Навчання як вид пізнавальної діяльності, його основні ознаки. Співвідношення процесів наукового пізнання і навчання.

Структурні елементи процесу навчання: мета, зміст, принципи, методи, форми організації, результат. Структура навчальної діяльності. Основні компоненти процесу навчання: цільовий, стимулюючо-мотиваційний, змістовий, операційно-дійовий, емоційно-вольовий, контроль-регулюючий, оціночно-результативний.

Двосторонній характер навчання – два взаємопов'язані процеси (викладання і учіння).

Викладання як діяльність учителя. Учіння як система пізнавальних дій учня, спрямованих на вирішення навчально-виховних завдань.

Основні функції навчання; освітня, розвивальна, виховна; їх характеристика та взаємозв'язок.

Суперечності як рушійні сили процесу навчання. Зовнішні та внутрішні, об'єктивні та суб'єктивні суперечності. Закономірності процесу навчання.

Процес засвоєння учнями нових знань. Основні рівні засвоєння нового матеріалу. Підготовка учнів до засвоєння нового матеріалу.

Основні етапи оволодіння знаннями: сприймання, усвідомлення, осмислення, запам'ятовування, закріплення, узагальнення і систематизація, застосування на практиці.

Мотивація учіння школярів. Види мотивів. Пізнавальний інтерес як засіб мотивації учіння. Шляхи формування пізнавального інтересу школярів.

Компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність (формування ядра знань, на яке накладатимуться уміння, як користуватись цими знаннями, цінностей та навичок, що знадобляться випускникам української школи в професійному та приватному житті.

Закономірності та принципи навчання.

Закономірності навчання – стійкі педагогічні явища, які базуються на повторюваності фактів, навчальних дій і є теоретичною основою принципів навчання. Характеристика закономірностей навчання.

Загальне поняття про принципи навчання як категорію дидактики. Проблема принципів навчання в історії дидактики. Правила навчання, їх зв'язок із принципами навчання. Система принципів навчання у різних авторів. Класичні принципи навчання.

Традиційні принципи навчання (виховуючого навчання, розвивального навчання, зв'язку навчання з життям, систематичності і послідовності, свідомості і активності, міцності, емоційності навчання, принцип індивідуалізації і диференціації навчання та ін.), їх характеристика та шляхи реалізації.

Взаємозв'язок між принципами навчання. Системний підхід до реалізації принципів навчання на уроці.

Принципи навчання в народній дидактиці.

Тема 6. Зміст освіти

Загальне поняття про зміст освіти як дидактичну категорію. Теорії формальної і матеріальної освіти. Фактори, що впливають на зміст освіти. Соціальний досвід як джерело змісту освіти.

Реформування змісту освіти на сучасному етапі розвитку суспільства. Вимоги до змісту освіти.

Закон України «Про освіту».

Нова українська школа як ключова реформа Міністерства освіти і науки України.

Види освіти за змістом: загальна, професійна, політехнічна, їх взаємозв'язок і взаємозалежність. Ступені загальної освіти. Основні шляхи одержання загальної середньої освіти.

Документи, в яких відображається зміст освіти в школі: навчальні плани, навчальні програми.

Характеристика навчальних планів, програм, підручників сучасної школи. Принципи побудови підручників, вимоги до них. Функції підручника: інформаційна, розвивальна, виховна, мотиваційна. Структура підручника. Варіативність шкільних підручників.

Навчальний посібник. Види навчальних посібників: збірники диктантів, вправ, задач, книги для читання й хрестоматії, довідники, словники, зошити з друкованою основою тощо.

Навчально-методичне забезпечення з предметів шкільного курсу.

Тема 7. Методи навчання

Поняття про метод навчання. Прийоми і засоби навчання. Взаємозв'язок прийомів і методів навчання. Функції методів навчання: освітня, виховна, розвивальна, мотиваційна, організаційна.

Основні підходи до класифікації методів навчання: 1) за джерелом передачі і характером сприймання інформації; 2) у залежності від основних дидактичних завдань, які вирішуються на конкретному етапі навчання; 3) у відповідності з характером пізнавальної діяльності учнів по засвоєнню змісту освіти; 4) на основі внутрішнього логічного шляху засвоєння знань учнями.

Характеристика окремих методів навчання.

Класифікація методів навчання Ю. Бабанського:

- методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності учнів: словесні (пояснення, розповідь, лекція, бесіда, робота з підручником); наочні (ілюстрування, демонстрування); практичні (вправи, лабораторні та практичні роботи);

- методи стимулювання навчальної діяльності учнів: методи формування пізнавальних інтересів (пізнавальні ігри, навчальні дискусії, створення ситуацій новизни); методи стимулювання обов'язку і відповідальності у навчанні (заохочення, привчання до виконання вимог);

- методи контролю і самоконтролю у навчанні: усний контроль, письмовий контроль, тестовий контроль, іспити; метод самоконтролю.

Вибір методів навчання. Методи навчання в народній педагогіці.

Тема 8. Контроль за навчально-пізнавальною діяльністю учнів

Суть і види контролю. Функції контролю. Методи перевірки знань, умінь, навичок учнів: спостереження, усний контроль, письмова перевірка, дидактичні тести, практична робота.

Основні вимоги до перевірки і оцінки навчальних досягнень учнів. Оцінювання знань. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів. Рівні навчальних досягнень учнів. Норми оцінок. Оцінка-бал. 12-бальна система оцінювання навчальних досягнень учнів.

Основні завдання контролю – виявлення рівня правильності, об'єму, глибини і

дієвості засвоєних учнями знань, отримання інформації про характер пізнавальної діяльності, про рівень самостійності і активності учнів у навчальному процесі, визначення ефективності методів, форм і способів їх навчання.

Попередження і подолання неуспішності учнів.

Організація і методика перевірки і обліку навчальних досягнень учнів.

Формувальне оцінювання – відстеження особистісного розвитку здобувача / здобувачки та ходу набуття нею навчального досвіду та компетентностей.

Тема 9. Форми організації навчання

Поняття про форми організації навчального процесу. Історія розвитку форм організації навчання (індивідуальна, індивідуально-групова, групова; класно-урочна, белл-ланкастерська, мангеймська; індивідуалізоване навчання (Дальтон-план, план Трампа, метод проектів)).

Суть класно-урочної системи навчання, її позитивні сторони і недоліки.

Урок - основна форма організації навчання в школі. Основні підходи до класифікації типів уроків: а) за основною дидактичною метою; б) за основними етапами навчального процесу; в) за методами навчання. Типологія уроків за основною дидактичною метою (за В.О.Онищуком). Структура уроку.

Характеристика етапів комбінованого уроку.

Нестандартні уроки, їх роль та значення.

Мета уроку: навчальна, виховна, розвивальна, їх характеристика.

Підготовка вчителя до уроку. Поурочний план уроку. Загальні вимоги до уроку: організаційні, виховні, дидактичні, психологічні, гігієнічні, етичні.

Шляхи підвищення ефективності уроку.

Індивідуальні, групові та колективні форми навчальної роботи учнів на уроці.

Позаурочні форми навчання: навчальні екскурсії, домашня навчальна робота, факультативні заняття, семінарські заняття, практикуми, гуртки та ін.

Змістовий модуль 5. Теорія та методика виховання

Тема 10. Суть процесу виховання

Поняття мети виховання, її об'єктивний, суспільний характер. Мета і зміст виховання в різних суспільно-економічних формаціях. Мета та ідеал виховання в українській національній школі. Завдання і основні напрямки виховання особистості. Програма виховання як система цілей виховання. Релігійне виховання – складова частина історії українського народу. Зарубіжна педагогіка про мету виховання.

Поняття процесу виховання, його особливості, структура і рушійні сили. Компоненти процесу виховання. Етапи процесу виховання. Виховання, самовиховання, перевиховання. Самовиховання як вищий етап процесу виховання. Сутність, функції та етапи перевиховання.

Закономірності процесу виховання, їх характеристика.

Принципи виховання як категорія педагогіки. Характеристика системи принципів виховання: цілеспрямованість виховання; зв'язок виховання з життям; виховання в праці; виховання особистості в колективі; повага до особистості вихованця в поєднанні з розумною вимогливістю до неї; опора на позитивне; систематичність і послідовність; єдність педагогічних вимог школи, сім'ї та громадськості; єдність свідомості і поведінки; врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів; комплексний підхід до виховання.

Сутність і особливості національного виховання. Концепція національного виховання про принципи національного виховання, їх характеристика. Народна педагогіка про принципи виховання.

Вивчення рівня вихованості учнів. Критерії вихованості учнів. Шляхи підвищення ефективності процесу виховання.

Тема 11. Методи і засоби виховання

Поняття про методи виховання. Метод, прийом, засіб виховання. Різноманітні підходи до класифікації методів виховання. Характеристика методів виховання.

Методи формування суспільної свідомості: розповідь, бесіда, лекція, диспут, метод прикладу.

Методи організації діяльності і формування досвіду суспільної поведінки: педагогічна вимога, громадська думка, вправлення, привчання, доручення, створення виховуючих ситуацій, гра. Система громадських доручень у колективі: виконавські і організаторські, колективні і індивідуальні, постійні і змінні, їх характеристика. Умови ефективного використання системи громадських доручень.

Методи стимулювання поведінки і діяльності: змагання, заохочення, покарання.

Методи самовиховання: самоспостереження, самоаналіз, самопереконавання, самозобов'язання, самосхвалення, самозасудження.

Методи контролю за ефективністю виховання: педагогічне спостереження, бесіда, опитування, створення ситуацій для вивчення поведінки вихованців, аналіз результатів громадсько-корисної роботи, виконання доручень.

Взаємозв'язок методів виховання. Умови оптимального вибору і ефективного використання методів виховання.

Народна педагогіка про методи виховання.

Тема 12. Особистість і колектив

Проблема колективу в педагогічній спадщині А.С.Макаренка, В.О.Сухомлинського. Сучасні дослідження проблем колективу.

Загальне поняття про колектив. Ознаки та функції колективу.

Учнівський колектив, його ознаки, типи. Особливості структури учнівського колективу. Органи учнівського колективу.

Основні закони життя учнівського колективу і процес його розвитку. Стадії розвитку учнівського колективу. Колектив як об'єкт і суб'єкт виховання. Функції вихователя на кожному етапі розвитку колективу. Шляхи згуртування учнівського колективу: система перспективних ліній, принципи педагогіки паралельної дії, традиції, громадська думка, змагання, спільні справи.

Тема 13. Зміст процесу виховання

Зміст розумового виховання. Завдання системи розумового виховання: розвиток мислення взагалі та різних його видів; формування культури розумової праці; формування наукового світогляду.

Поняття про світогляд. Різні типи світогляду. Науковий світогляд, його основні компоненти. Шляхи формування наукового світогляду. Методика виявлення рівня сформованості світогляду учнів: аналіз відповідей учнів зі світоглядних питань на уроках; спостереження за діяльністю і поведінкою учнів; порівняння даних спостережень; проведення спеціальних співбесід.

Основні шляхи та форми розумового виховання: систематичне навчання, позакласна робота (інтелектуальні ігри, вікторини, атракціони, гурткові заняття, олімпіади тощо).

Суть і завдання морального виховання школярів. Етика – методологічна основа морального виховання.

Зміст морального виховання: формування національної самосвідомості; екологічне виховання; виховання непримиренного ставлення до алкоголю, нікотину, наркотиків; виховання свідомої дисципліни, обов'язку і відповідальності; статеве виховання; правове

виховання учнів.

Основні моральні якості, що характеризують ставлення до батьківщини, праці, людей, до самого себе (героїзм, патріотизм, гуманізм, працелюбність, дисциплінованість, загальнолюдські цінності і ін.). Шляхи і засоби морального виховання школярів.

Правове виховання учнів. Зміст правового виховання школярів (зміст уявлень про важливі закони нашої країни, правила навчальної праці і поведінки вдома, на вулиці, у громадських місцях; виховання на державних символах України; виховання бажання вчитися, поваги до людей праці та до результатів їх праці; виховання несприйнятливості до аморального, антисуспільного). Особливості роботи з „важковиховуваними" і „педагогічно занедбанними" дітьми.

Статеве виховання учнів. Зміст статевого виховання школярів.

Екологічне виховання молодших школярів: завдання, зміст, методика проведення.

Народна педагогіка про моральне виховання.

Поняття про естетичне виховання як процес формування здібностей сприймання і розуміння прекрасного в мистецтві та в житті, засвоєння естетичних знань та вироблення естетичних смаків. Зміст естетичного виховання школярів. Завдання естетичного виховання: формування естетичних понять, поглядів, переконань; виховання естетичних смаків; формування умінь і навичок творити прекрасне; розвиток в учнів творчих здібностей.

Система естетичного виховання. Джерела естетичного виховання: природа, види мистецтва, побут.

Шляхи і засоби естетичного виховання учнів у процесі вивчення навчальних предметів, позакласній та позашкільній виховній роботі.

Завдання і зміст фізичного виховання учнів. Основні засоби фізичного виховання: фізичні вправи (гімнастика, гра, туризм, спорт), природні фактори, гігієнічні фактори (раціональний режим праці, відпочинку, харчування, сну).

Шляхи фізичного виховання учнів у школі (урок фізичної культури, фізкультхвилинки, динамічні паузи під час уроків, рухливі ігри на великих перервах, спортивна година в групі продовженого дня).

Фізичне виховання учнів у позаурочний час (спортивні секції, ігри, змагання, спортивні свята і спартакіади школярів, туристичні походи тощо).

Фізичне виховання дітей в сім'ї. Народна педагогіка про фізичне виховання.

Трудове виховання як важливий фактор формування особистості. Завдання і зміст трудового виховання. Види праці школярів (побутова, навчальна, суспільно корисна, продуктивна), їх виховне значення.

Елементи системи трудового виховання: а) навчальна праця як перший серйозний і важливий обов'язок учнів перед суспільством; б) реалізація принципу політехнізму, у викладанні основ наук; в) трудове навчання; г) учнівські кооперативи; д) позакласна робота з трудового виховання; е) літні трудові об'єднання учнів; є) праця в сім'ї.

Професійна орієнтація учнів.

Економічне виховання і його роль в підготовці школярів до трудової діяльності.

Народна педагогіка про трудове виховання.

Тема 14. Взаємодія школи та сім'ї у вихованні дітей

Сім'я як виховний колектив. Умови успішного виховання дітей в сім'ї. Основні завдання сімейного виховання.

Сучасні проблеми сімейного виховання: економічна криза, тенденція до зниження шлюбності, зниження рівня народженості, зміна ціннісних орієнтацій, недостатність педагогічних знань, низький рівень взаємодії між сім'єю і школою. Негативні види сімей: педагогічно неспроможні, педагогічно пасивні, антипедагогічні.

Труднощі і недоліки виховання дітей в сім'ї.

Основні форми роботи школи, вчителя з батьками: індивідуальні (відвідування сім'ї, бесіди з батьками в школі, дні консультацій батьків у школі, зв'язок з батьками по телефону, переписка тощо); групові (засідання батьківського комітету, педагогічні консультації, відкриті уроки для батьків); колективні (класні та загальношкільні батьківські збори, дні відкритих дверей, батьківські конференції, вечори запитань і відповідей тощо), масові (загальношкільні свята).

Нетрадиційні форми роботи з батьками: родинні свята, дні сім'ї та ін.

Умови успішної роботи вчителя з батьками. Робота батьківського комітету, його завдання, функції і зміст роботи. Педагогічний всеобуч батьків: педагогічні школи, університети, лекторії, конференції. Участь громадськості у вихованні дітей.

Тема 15. Позакласна і позашкільна виховна робота

Загальне поняття про позакласну і позашкільну виховну роботу. Завдання, зміст і основні напрямки позакласної роботи з молодшими школярами. Принципи організації позакласної та позашкільної виховної роботи.

Форми виховної роботи (масові, групові та індивідуальні).

Позашкільна виховна робота, її завдання і зміст. Позашкільні навчально-виховні заклади і основні напрямки їх діяльності.

Керівництво позакласною та позашкільною виховною роботою. Взаємозв'язок позакласної і позашкільної роботи.

З історії розвитку інституту класного керівництва. Професіограма особистості та діяльності класного керівника. Основні завдання, зміст та форми роботи класного керівника. Функції класного керівника. Основні напрямки роботи.

Планування роботи класного керівника. Вимоги до плану роботи, принципи планування. Види та структура планів.

Взаємозв'язок класного керівника і вихователя групи продовженого дня: спільне планування навчально-виховної роботи, взаємовідвідування, проведення виховних заходів, роботи з батьками школярів тощо.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	денна форма				
	усього	у тому числі			
л.		п.	лаб.	с. р.	
1	2	3	4	5	6
Модуль 1. Історія педагогіки					
Змістовий модуль 1. Історія практичної і теоретичної педагогіки зарубіжних країн з давніх часів до сучасності.					
Тема 1. Педагогіка стародавнього світу	8	2	2		4
Тема 2. Розвиток шкільництва і педагогічних ідей у середньовічній Європі, в епоху Відродження та Реформації	8	2	2		4
Тема 3. Становлення і розвиток зарубіжної педагогічної науки (XVII – перша пол. XIX ст.)	6	1	1		4
Тема 4. Реформаторська педагогіка зарубіжних країн кінця XIX – початку XX століття. Сучасна освіта у найрозвиненіших країнах світу	4	1	1		2
Змістовий модуль 2. Історія виховання, школи і педагогічної теорії в Україні з давніх часів до сучасності					
Тема 5. Виховання, школа і педагогічна думка в Україні з давніх часів по XVII століття	8	2	2		4
Тема 6. Освіта та педагогічна думка України у XVIII столітті	8	2	2		4
Тема 7. Розвиток освіти і педагогічної думки в Україні у XIX ст.	8	2		2	4
Тема 8. Українське шкільництво на початку XX століття. Школа і педагогіка України в період радянського ладу	6	1	1		4
Тема 9. Педагогічна спадщина А. С. Макаренка та В. О. Сухомлинського. Побудова національної школи і відродження джерел педагогічної науки в незалежній Україні	4	1	1		2
Усього (модуль 1)	60	14	12	2	32
Модуль 2. Загальна педагогіка					
Змістовий модуль 3. Теоретичні основи педагогіки					
Тема 1. Педагогіка – наука про виховання	4	1	1		2
Тема 2. Система освіти в Україні	4	1	1		2
Тема 3. Розвиток, виховання і формування особистості	8	2	2		4
Змістовий модуль 4. Дидактика					

Тема 4. Предмет і завдання дидактики	4	1	1		2
Тема 5. Суть процесу навчання. Закономірності та принципи навчання	4	1	1		2
Тема 6. Зміст освіти	8	2	2		4
Тема 7. Методи навчання	6	1	1		4
Тема 8. Контроль за навчально-пізнавальною діяльністю учнів	4	1	1		2
Тема 9. Форми організації навчання	8	2		2	4
Змістовий модуль 5. Теорія та методика виховання					
Тема 10. Суть процесу виховання.	8	2	2		4
Тема 11. Методи і засоби виховання	8	2	2		4
Тема 12. Особистість і колектив	8	2	2		4
Тема 13. Зміст процесу виховання	8	2	2		4
Тема 14. Взаємодія школи та сім'ї у вихованні дітей	4	1		1	2
Тема 15. Позакласна і позашкільна виховна робота	4	1		1	2
Усього (модуль 2)	90	22	18	4	46
Усього	150	36	30	6	78

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	заочна форма				
	усього	у тому числі			
л.		п.	лаб.	с. р.	
1	2	3	4	5	6
Модуль 1. Історія педагогіки					
Змістовий модуль 1. Історія практичної і теоретичної педагогіки зарубіжних країн з давніх часів до сучасності.					
Тема 1. Педагогіка стародавнього світу	6	1			5
Тема 2. Розвиток шкільництва і педагогічних ідей у середньовічній Європі, в епоху Відродження та Реформації	7		1		6
Тема 3. Становлення і розвиток зарубіжної педагогічної науки (XVII – перша пол. XIX ст.)	6	1			5
Тема 4. Реформаторська педагогіка зарубіжних країн кінця XIX – початку XX століття. Сучасна освіта у найрозвиненіших країнах світу	6				6
Змістовий модуль 2. Історія виховання, школи і педагогічної теорії в Україні з давніх часів до сучасності					
Тема 5. Виховання, школа і педагогічна думка в Україні з давніх часів по XVII століття	6	1			5
Тема 6. Освіта та педагогічна думка України у XVIII столітті	6		1		5
Тема 7. Розвиток освіти і педагогічної думки в Україні у XIX ст.	6				6
Тема 8. Українське шкільництво на початку XX	6	1			5

століття. Школа і педагогіка України в період радянського ладу					
Тема 9. Педагогічна спадщина А. С. Макаренка та В. О. Сухомлинського. Побудова національної школи і відродження джерел педагогічної науки в незалежній Україні	7		1		6
Усього (модуль 1)	56	4	3		49
Модуль 2. Загальна педагогіка					
Змістовий модуль 3. Теоретичні основи педагогіки					
Тема 1. Педагогіка – наука про виховання	6	1			5
Тема 2. Система освіти в Україні	6		1		5
Тема 3. Розвиток, виховання і формування особистості	7	1			6
Змістовий модуль 4. Дидактика					
Тема 4. Предмет і завдання дидактики	6	1			5
Тема 5. Суть процесу навчання. Закономірності та принципи навчання	6		1		5
Тема 6. Зміст освіти	6	1			5
Тема 7. Методи навчання	6		1		5
Тема 8. Контроль за навчально-пізнавальною діяльністю учнів	6				6
Тема 9. Форми організації навчання	7	1			6
Змістовий модуль 5. Теорія та методика виховання					
Тема 10. Суть процесу виховання. Мета та завдання виховання	6	1			5
Тема 11. Методи і засоби виховання	6		1		5
Тема 12. Особистість і колектив	6				6
Тема 13. Зміст процесу виховання	7	1			6
Тема 14. Взаємодія школи та сім'ї у вихованні дітей	6	1			5
Тема 15. Позакласна і позашкільна виховна робота	7		1		6
Усього (модуль 2)	94	8	5		81
Усього	150	12	8		130

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Модуль 1. Історія педагогіки		
1.	Системи виховання у Стародавньому Світі	2
2.	Особливості освітньо-виховних систем у Європі в період Середньовіччя, Відродження та Реформації	2
3.	Педагогічна спадщина Я. А. Коменського, Ж. Ж. Руссо, Й. Г. Песталоцці	1

4.	Освіта та педагогічна наука у провідних зарубіжних країнах у ХХ ст.	1
5.	Українська школа та педагогічна думка у період українського Відродження	2
6.	Освіта та шкільництво у Лівобережній та Правобережній Україні у ХVІІІ ст.	2
7.	Українська школа і педагогіка ХХ ст.	1
8.	Життєвий шлях і педагогічна діяльність А. Макаренка, В. Сухомлинського	1
Усього		12
Модуль 2. Загальна педагогіка		
1.	Педагогіка як наука, її становлення та розвиток	1
2.	Система освіти в Україні	1
3.	Розвиток і формування особистості	2
4.	Предмет і завдання дидактики.	1
5.	Суть процесу навчання. Закономірності та принципи навчання	1
6.	Зміст освіти в національній школі	2
7.	Методи і засоби навчання	1
8.	Контроль і оцінювання навчально-пізнавальної діяльності учнів	1
9.	Суть процесу виховання	2
10.	Загальні методи виховання	2
11.	Виховання особистості в колективі	2
12.	Характеристика основних напрямів змісту виховання у національній школі	2
Усього		18
Усього (Модуль 1-2)		30

6. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Освіта на західноукраїнських землях у ХІХ ст.	2
2.	Форми організації навчання в сучасній школі.	2
3.	Взаємодія школи та сім'ї у вихованні дітей. Організаційні форми виховної роботи.	2
Разом		6

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Модуль 1. Історія педагогіки		

1.	Питання вховання і навчання у творах давньогрецьких мислителів та М. Ф. Квінтіліана.	4
2.	Ідея виховання у творах педагогів-гуманістів епохи Відродження.	4
3.	Педагогічні ідеї у творах Ж. Ж. Руссо, Д. Дідро, Й. Г. Песталоцці. «Велика дидактика» Я. А. Коменського – пам'ятка педагогічної літератури.	4
4.	Особливості розвитку освітньої справи у провідних зарубіжних країнах у ХХ ст.	2
5.	Освіта та шкільництво у Галицько-Волинській державі та на теренах Запорізької Січі.	4
6.	Педагогічна думка України ХVІІІ ст.	4
7.	Педагогічна діяльність М. Пирогова. Педагогічні твори К. Ушинського.	4
8.	Педагогічна спадщина С. Русової, І. Огієнка, Г. Ващенко.	4
9.	Педагогічна спадщина А. Макаренка, В. Сухомлинського. Система освіти в Україні на рубежі ХХ – ХХІ ст.	2
Усього		32
Модуль 2. Загальна педагогіка		
1.	Розвиток педагогіки як науки	2
2.	Реформування системи освіти.	2
3.	Вікова періодизація та характеристика періодів шкільного віку.	4
4.	Особливості розвитку теорії навчання у провідних зарубіжних країнах.	2
5.	Етапи процесу навчання. Проблема принципів навчання в історії дидактики.	2
6.	Теорії формальної та матеріальної освіти.	4
7.	Вибір та використання методів навчання.	4
8.	Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів.	2
9.	Нестандартні уроки у сучасній школі.	4
10.	Виховний ідеал в українській педагогіці.	4
11.	Народна педагогіка про методи виховання.	4
12.	Теорія колективу в українській педагогічній думці.	4
13.	Методика реалізації напрямків змісту виховання.	4
14.	Форми виховної роботи з батьками.	2
15.	Особливості проведення виховних заходів та умови їх ефективності.	2
Усього		46
Усього (Модуль 1-2)		78

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів на семінарських, практичних заняттях:

1-2 бали – студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, може поверхово аналізувати події, процеси, явища і робити певні висновки; відповідь його правильна, але недостатньо осмислена; самостійно відтворює більшу частину навчального матеріалу; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми, вміє застосовувати знання при розв'язуванні задач за зразком; користується додатковими джерелами.

3 бали – знання студента є достатньо повними, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, логічно висвітлює події з точки зору смислового взаємозв'язку, уміє аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежності між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але з деякими неточностями. Студент здатен на рецензію відповіді іншого студента; здатен опрацювати матеріал самостійно.

4 бали – студент володіє глибокими і міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях; може визначити тенденції та протиріччя процесів; робить аргументовані висновки; критично оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності; вирішує творчі завдання; відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативну.

5 балів – студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, користується широким арсеналом засобів-доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; вміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї; самостійно виконує науково-дослідну роботу; логічно і творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої обдарування та нахили.

8. Індивідуальні навчально-дослідні завдання

(реферат передбачає виклад матеріалу за індивідуально обраною темою в обсязі 15 сторінок з обов'язковим висвітленням індивідуальної позиції автора щодо проблеми. Обов'язковими структурними компонентами реферату є: титульна сторінка, план, висновки, використана література).

Модуль 1. Історія педагогіки

1. Проблема особистості учителя в історії зарубіжної педагогіки.
2. Проблеми фізичного виховання в історії школи і педагогіки.
3. Основні елементи морального виховання в педагогічній системі Я. А.Коменського.
4. Дидактика Я. А. Коменського.
5. Система фізичного виховання у педагогічній спадщині Д. Локка.
6. Д. Локк про моральне виховання підростаючого покоління.
7. Стан освіти у Франції у Х\VIII ст..
8. Проблему морального та статевого виховання у творчості Ж.Ж.Руссо.
9. Проблеми гармонійного розвитку особистості в працях французьких філософів-просвітителів.
10. Методика початкового навчання Й.Г. Песталоцці.
11. Дидактика розвиваючого навчання А. Дістервега.
12. Система підготовки учительських кадрів у творах і практиці А. Дістервега.
13. Система освіти в США.
14. Проблеми трудового виховання в історії зарубіжної педагогіки.
15. Система освіти в Японії.
16. Школа і освіта Запорізької Січі.
17. Братські школи в Україні.
18. Волинська гімназія – визначна пам'ятка в історії вітчизняної освіти.
19. Історія розвитку жіночої освіти в Україні кінця Х\VIII – першої половини ХІХ ст..
20. Педагогічні ідеї Т.Г.Шевченка.
21. Педагогічні ідеї Л.Українки.
22. Драгоманов М. П. – педагог-просвітитель.
23. Просвітицька діяльність Кирило-Мефодіївського братства.

24. „Руська трійця” і її місце в процесі національного відродження на західноукраїнських землях.

25. Внесок К.Д.Ушинського в розробку теорії початкової освіти.

26. Проблеми родинного виховання в педагогічній спадщині К.Д.Ушинського.

27. Методика морального виховання в працях К.Д.Ушинського.

28. Дидактика К.Д.Ушинського.

29. Українська педагогічна періодика в 20-30 роках.

30. А.С.Макаренко про батьківський авторитет.

31. А.С.Макаренко про основні закономірності розвитку дитячого колективу.

32. Проблеми гармонійного розвитку особистості у педагогічній спадщині А.С.Макаренка.

33. Проблеми трудового виховання в працях В.О.Сухомлинського.

34. Проблеми морального виховання в творах В.О.Сухомлинського.

35. В.О.Сухомлинський про статеве виховання школярів.

36. В.О.Сухомлинський про вчителя і вимоги до нього.

37. Проблеми естетичного виховання в працях В.О.Сухомлинського.

38. Виховний ідеал Г.Ващенко.

39. С.Ф.Руссова про націоналізацію школи.

40. Внесок меценатів у розвиток шкільництва в Україні.

41. Гуманістичні ідеї В.О.Сухомлинського.

42. Перші вищі навчальні заклади в Україні.

43. Українська педагогічна думка епохи Відродження.

Модуль 2. Загальна педагогіка

1. Я.А.Коменський – засновник педагогічної науки.

2. Роль спадковості у розвитку особистості.

3. Вплив середовища на розвиток і формування особистості.

4. Учитель ХХІ століття: яким йому бути ?

5. Колектив – важливий фактор розвитку особистості школяра.

6. Умови успішного виховання дітей у сім'ї .

7. Різні види хибного авторитету (за А. С. Макаренком).

8. Суть українського християнського виховного ідеалу (за Г.Ващенко).

9. Здійснення індивідуального підходу до учнів у процесі виховання.

10.Формування в учнів національної самосвідомості .

11.Формування в учнів наукового світогляду.

12.Зміст, форми і методи правового виховання учнів.

13.Режим дня як засіб фізичного виховання учнів.

14.Екологічне виховання школярів в позакласній роботі.

15.Економічне виховання учнів в процесі вивчення навчальних предметів.

16.Використання педагогіки народного календаря у вихованні учнів.

17.Основні напрями діяльності та форми роботи „Пласту”.

18.Основні напрями діяльності та форми роботи товариства „Сокіл”.

19.Організація педагогічної освіти батьків.

20.Роль релігійної освіти у формуванні особистості школяра.

21.Відродження елементів народної культури та їх роль в естетичному вихованні учнів.

22.Громадянське виховання учнів у педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського.

23.Професійна орієнтація школярів.

24.Статеве виховання учнів.

25.Виховання учнів на державних символах України .

26.Моральне виховання учнів в американській школі.

27. Планування виховної роботи з учнями класу (додаток: план виховної роботи на семестр в конкретному класі).
28. Взаємодія школи і сім'ї у вихованні учнів.
29. Організація і проведення класних батьківських зборів.
30. Учнівське самоврядування в школі та класі.
31. Історія розвитку та становлення класно-урочної системи навчання.
32. Шляхи формування пізнавального інтересу учнів.
33. Реалізація принципу міцності навчання.
34. Емоційність процесу навчання.
35. Способи активізації навчальної діяльності учнів на уроці.
36. Шляхи реалізації принципу наочності навчання.
37. Основні напрями оновлення змісту освіти у сучасних умовах.
38. Засоби стимулювання навчальної діяльності школярів.
39. Шляхи підвищення ефективності уроку в школі.
40. Диференціація навчального процесу в школі.
41. Особистісно орієнтована технологія навчання.
42. Технологія розвивального навчання.
43. Шляхи подолання неуспішності учнів.
44. Інтерактивні технології навчання.
45. Особливості проведення нестандартних уроків.
46. Шляхи оптимізації процесу навчання.
47. Дидактичні вимоги до перевірки і оцінювання навчальних досягнень учнів.
48. Міжпредметні зв'язки як засіб інтеграції змісту освіти.
49. Суть змістово-оцінної системи навчання в дослідженні Ш. О. Амонашвілі.
50. Державні освітні стандарти — важіль управління якістю освіти.
51. Регіональний компонент у змісті освіти.
52. Способи диференціації домашніх завдань.
53. Формування в учнів уміння працювати з книгою.
54. Дидактичні умови використання засобів навчання.
55. Підвищення ефективності самостійної роботи як методу навчання.
56. Підготовка вчителя до уроку як запорука його успіху.
57. Вибір та використання методів навчання в школі.
58. Проблемне навчання як засіб розвитку творчого мислення учнів.
59. Способи організації повторення навчального матеріалу в системі уроків.
60. Інформатизація навчального процесу в школі.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів при виконанні індивідуальних завдань:

1-2 бали – студент може розрізнити об'єкт навчання і відтворити деякі його елементи, мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності.

3-4 бали – студент фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу, має не чіткі уявлення про об'єкт навчання, виявляє здатність елементарно викладати думку, може відтворити кілька термінів, явищ, без зв'язку між ними; повинен вибрати вільний варіант відповіді; студент відтворює менше половини навчального матеріалу; виконує елементарні завдання; може дати відповідь з кількох простих речень; здатен відтворити окремі частини теми; має фрагментарні уявлення про роботу з джерелами, відсутні сформовані вміння та навички.

5-6 балів – студент має початковий рівень знань; знає близько половини навчального матеріалу; здатний відтворити його відповідно до тексту підручника або пояснень викладача, повторити за зразком певну дію, описує явища, процеси без пояснень причин; за допомогою викладача здатен відтворити їх послідовність, слабо орієнтуються в

поняттях, має фрагментарні навички в роботі з підручником, самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі, здатен давати відповіді на прості, стандартні запитання, виявляє інтерес до навчального матеріалу.

7-8 балів – студент знає більше половини навчального матеріалу, розуміє основний навчальний матеріал, здатний з помилками й неточностями дати визначення понять, сформулювати правило, здатен відтворити його з помилками та неточностями, має стійкі навички роботи з текстом підручника, може самостійно оволодіти більшою частиною заданого матеріалу, формулює поняття, наводить приклади, знає основні дати, орієнтується в хронології, підтверджує висловлене судження одним-двома аргументами; здатен використовувати наочні матеріали; відповіді непослідовні та нелогічні.

9-10 балів – студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, може поверхово аналізувати події, процеси, явища і робити певні висновки; відповідь його правильна, але недостатньо осмислена; самостійно відтворює більшу частину навчального матеріалу; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми, вміє застосовувати знання при розв'язуванні задач за зразком; користується додатковими джерелами.

11-12 балів – студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, розуміє основоположні теорії і факти, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє наводити окремі власні приклади та підтвердження певних думок, застосовувати вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; самостійно користується додатковими джерелами; частково контролює власні навчальні дії; правильно використовує термінологію; складає таблиці та схеми.

13 балів – знання студента є достатньо повними, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, логічно висвітлює події з точки зору смислового взаємозв'язку, вміє аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежності між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але з деякими неточностями.

14 балів – студент володіє глибокими і міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та протиріччя процесів; робить аргументовані висновки; критично оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності; вирішує творчі завдання; відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативну.

15 балів – студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, користується широким арсеналом засобів-доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; вміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї; самостійно виконує науково-дослідну роботу; логічно і творчо викладає матеріал письмовій формі; розвиває свої обдарування та нахили.

9. Методи навчання

Метод лекції, розповідь, пояснення, робота з навчальною літературою, підготовка рефератів, виконання практичних завдань, моделювання педагогічних ситуацій, метод диспуту, самостійна робота, комп'ютерне навчання.

10. Методи контролю

Усне та письмове опитування, аналіз педагогічних ситуацій, обговорення в малих групах, контрольні роботи, поточне тестування, оцінка за індивідуальне навчально-дослідне завдання, екзамен.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Модуль I		Модуль II				ІНДЗ	Сума
З. м. 1-2		З. м. 3-4		З. м. 5		15	100
Тематичне опитування	Тестовий контроль	Тематичне опитування	Тестовий контроль	Тематичне опитування	Тестовий контроль		
35	35	30	30	25	30		

Критерії оцінювання за національною шкалою

Відмінно (А) – має міцні знання з дисципліни; вільно орієнтується у теоретичних ключових поняттях змістового модуля, теми; вміло й упевнено, з незначною кількістю помилок застосовує знання в практичних ситуаціях; виявляє різноманітні творчі уміння застосування знань, навичок в навчально-дослідній і практичній діяльності.

Добре (В) – має добрі знання з дисципліни, з частковими помилками; достатньо впевнено, в загальному вірно орієнтується у теоретичних ключових поняттях змістового модуля, теми; упевнено, лише з кількома суттєвими помилками застосовує знання в практичних ситуаціях; виявляє творчі уміння застосування знань, навичок в навчально-дослідній і практичній діяльності.

Добре (С) – студент дає відповідь, що задовольняє ті ж вимоги, що й оцінка „Добре (В)”, але допускає неістотні, другорядні помилки та поодинокі недоліки в послідовності викладу матеріалу.

Задовільно (Д) (задовільно; достатньо) – має непогані, мінімально достатні знання з дисципліни, зі значними помилками; у загальному достатньо орієнтується у теоретичних ключових поняттях змістового модуля, теми; не досить впевнено, з суттєвими помилками застосовує знання в практичних ситуаціях; виявляє творчі уміння застосування знань, навичок в навчально-дослідній і практичній діяльності зі значною кількістю недоліків.

Задовільно (Е) (задовільно) - студент виявляє знання і розуміння основних положень курсу, але викладає матеріал не досить повно і допускає значні помилки; відчуває труднощі при виконанні практичних завдань; відповіді подані нелогічно.

Незадовільно (FХ;F) (з можливістю повторного складання; з обов'язковим повторним курсом) – не має мінімально достатніх знань з дисципліни; погано або зовсім не орієнтується у теоретичних ключових поняттях змістового модуля, теми; не виявляє навичок застосування знань в практичних ситуаціях; не виявляє творчі уміння застосування знань, навичок в навчально-дослідній і практичній діяльності.

12. Методичне забезпечення

Конспекти лекцій, методичні розробки семінарських занять, нормативні документи МОН України з проблем освіти, відеозаписи уроків та виховних заходів, тестові завдання, завдання для самостійної роботи, комплекс контрольної роботи.

13. Рекомендована література

Базова:

1. Артемова Л. Історія педагогіки України: підручник для студентів ВНЗ / Л. Артемова. – К.: Либідь, 2006. – 424 с.
2. Андрощук І. Методика виховної роботи : навч. пос. / І. Андрощук. – Тернопіль: Навч. книга – Богдан. – 2013. – 320 с.
3. Волкова Н. Педагогіка : навч. посіб. / Н. Волкова. – 4-те вид, стереотип. – К.: Академвидав, 2012. – 616 с.

4. Державний стандарт початкової освіти (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87). Режим доступу: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/59891/

5. Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 11. 08. 2020 №1/9-430. Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2020/2021 навчальному році. Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/75640/

6. Закон України «Про освіту» // zakon.rada.gov.ua/go/2145-19. - 2017.

7. Закон України «Про вищу освіту». Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> – Назва з екрану.

8. Закон України «Про повну загальну середню освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2020, № 31, ст.226){Із змінами, внесеними згідно із Законом № 764-IX від 13.07.2020} Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

9. Історія української школи і педагогіки : хрестоматія / упор. О. Любар. – К.: Знання, 2003. – 766 с.

10. Карпенчук С. Теорія і методика виховання / С. Карпенчук. – К. : Вища школа, 1997.

11. Коваленко Є. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія : навч. посібник для студентів ВНЗ / Є. Коваленко, Н. Белкіна; за ред. Є. Коваленка. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 664 с.

12. Концепція Нової української школи (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року». Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczyia.html>).

13. Концепція розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти). Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 960-р. Режим доступу: <http://mon.gov.ua>

14. Кравець В. Історія класичної та зарубіжної педагогіки та шкільництва: навч. посібник / В. Кравець. – Тернопіль, 1996. – 496 с.

15. Кравець В. Історія української школи і педагогіки : курс лекцій: навч. посібник / В. Кравець. – Тернопіль (б. в.), 1994. – 360с.

16. Кузьмінський А. Педагогіка : підручник / А. Кузьмінський, В. Омеляненко. – К. : Знання-Прес, 2003. – 418 с.

17. Левківський М. Історія педагогіки: підручник для студентів ВНЗ / М. Левківський. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 376 с.

18. Любар О. Історія української школи і педагогіки: навч. посібник / О. Любар. – К.: Т-во „Знання”. КОО, 2003. – 450с.

19. Мазоха Д. На шляху до педагогічної майстерності (Вступ до спеціальності); Навчальний посібник / Д. Мазоха. – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 168 с.

20. Медвідь Л. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні: навч. посібник / Л. Медвідь. – К.: Вікор, 2003. – 335 с.

21. Мосіяшенко В. Історія педагогіки України в особах: навч. посібник / В. Мосіяшенко, О. Курок, Л. Задорожна. – Суми: Універсальна книга, 2005. – 266 с.

22. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. - Київ: Літера ЛТД, 2019. - 208 с.

23. НУШ. Типові освітні програми для закладу загальної середньої освіти. 1-2 класи / укл. Лотоцька А. В. – Харків : Ранок, 2019. – 192 с.

24. НУШ. Типові освітні програми для закладу загальної середньої освіти. 3-4 класи / укл. Лотоцька А. В. – Харків : Ранок, 2019. – 234 с.

25. Педагогіка: інформативний виклад / Рацул А., Довга Т. – «Видавничий Дім "Слово"», 2016 р. – 344 с.

26.Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти». Наказ Міністерства соціальної політики №1143 від 10. 08. 2018.

27.Стельмахович М. Народна педагогіка / М. Стельмахович. – К. : Радянська школа, 1985. – 312 с.

28.Ступарик Б. Національна школа: витоки, становлення: навчально-методичний посібник / Б. Ступарик. – К. : ІЗМН, 1998. – 336с.

29.Сухомлинський В. Сто порад учителю / В. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1988. – 304 с.

30.Типові освітні програми для 1-2 класів НУШ. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 1-2 клас. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. 1-2 клас (Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1272).
Режимдоступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf>

31.Типові освітні програми для 3-4 класів НУШ. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 3-4 клас. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. 3-4 клас (Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1273).
Режимдоступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>

32.Українська педагогіка в персоналіях. У двох книгах / за ред. О. Сухомлинської. – К., 2005.

33.Фіцула М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / М. Фіцула. – К. : «Академвидав», 2006. – 352 с.

34.Фіцула М. Вступ до педагогічної професії : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. – 2-е вид. М. Фіцула. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2003. – 136 с.

35.Фіцула М. Педагогіка : навч. посіб. / М. Фіцула. – 3-тє вид., стереотип. – К. : Академвидав, 2009. – 560 с.

36.Чайка В. Основи дидактики: навч. посіб. / В. Чайка. –К. : Академвидав, 2011. – 240 с.

Допоміжна:

1. Абашкіна Н. Організація навчально-виховного процесу у вальдорфській школі (Німеччина) / Н. Абашкіна // Початкова школа. – 1993. – № 1. – С. 41–45.

2. Алексюк А. Загальні методи навчання в школі / А. Алексюк // К. : Радянська школа, 1981. – 157 с.

3. Амонашвили Ш. Воспитательная и образовательная функция оценки учения школьников / Ш. Амонашвили // М. : Педагогика, 1984. – 137 с.

4. Амонашвили Ш. Здравствуйте, дети! / Ш. Амонашвили // М. : Просвещение, 1982. – 208 с.

5. Векслер С. Современные требования к уроку / С. Векслер // М. : Просвещение, 1985. – 234 с.

6. Волинець К. Вступ до спеціальності: початкова освіта. Модуль 2 : навч. посіб. / К.Волинець, О. Ващенко, Т. Кравченко. – Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2011. – 148 с.

7. Вступ до спеціальності [навчально-методичний комплекс навчальної дисципліни]/ укладач Вікторенко І. – Словянськ – 2012 – 231 с.

8. Вчитель початкової школи у соціокультурному вимірі суспільства / Лодатко Є., Кондрашова Л. – «Видавничий Дім "Слово"», 2015. – 232 с.

9. Головенко В. Молодіжний рух в Україні: історія та сьогодення / В. Головенко // Рідна школа. –1995. – № 5. – С.15–17.

10. Гончаренко С. Гуманітаризація загальної середньої освіти / С. Гончаренко, Ю. Мальований // Початкова школа. – 1995. – № 4. – С. 9–14.
11. Гончаренко С. Інтегроване навчання: за і проти / С. Гончаренко, Ю. Мальований // Освіта. – 1994. – 16 лютого.
12. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
13. Дидактика современной школы / под ред. В. Онищука. – К. : Радянська школа, 1987. – 351 с.
14. Дидактика средней школы / под ред. М. Скаткина. – 2-е изд. – М., 1982. – 222 с.
15. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології : підручник / І. Дичківська. – 2-ге вид., доповн. – Київ : Академвидав, 2012. – 352 с.
16. Закон України „Про загальну середню освіту” // Початкова школа. – 1999. – № 8. – С. 1–11 (статті 3, 4, 5, 15, 16, 30, 31, 32, 33).
17. Закон України „Про внесення змін і доповнень до Закону Української РСР „Про освіту” // Голос України. – 1996. – 25 квітня.
18. Занков Л. Обучение и развитие (экспериментально-педагогическое исследование) / Л. Занков // Избр. труды. – М.: Педагогика, 1990. – С. 112–120.
19. Ігнатенко П. Виховний потенціал народного календаря / П. Ігнатенко, Ю. Руденко // Рад. школа. – 1990. – № 9. – С. 19–24.
20. Ігнатенко П. Громадянське виховання учнів в умовах українського державотворення / П. Ігнатенко, Н. Косарева, В. Поплужний // Рідна школа. – 1996. – № 3. – С. 31–50.
21. Інноватика у вихованні : зб. наук. пр. Вип. 2. / М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т ; [упоряд.: О. Петренко, Т. Ціпан ; редкол.: О. Петренко, Н. Гринькова, Т. Ціпан та ін.]. – Рівне : [РДГУ], 2015. – 304 с.
22. Інноваційні педагогічні технології : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / І. Дичківська. – 3-тє вид., випр. – К. : Академвидав, 2015. – 303 с.
23. Кан-Калик В. Учителю о педагогическом общении / В. Кан-Калик. – М. : 1987. – 190 с.
24. Карнеги Д. Как завоевывать друзей и оказывать влияние на людей / Дейл Карнеги. – М. : Прогресс, 2010. – 180 с.
25. Кобзар Б. Класний керівник / Б. Кобзар // К. : Ін - т проблем виховання. – 2001. – 257 с.
26. Кодлюк Я. Підручник для початкової школи: теорія і практика / Я. Кодлюк // Тернопіль : Підручники і посібники, 2004. – 288 с.
27. Концепція трудової підготовки школярів України // Освіта. – 1993. – 30 серпня.
28. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності (проект) // Педагогічна газета. – 2000. – № 6. – С. 4–5.
29. Концепція позашкільної освіти і виховання // Освіта України. – 1997. – 14 березня.
30. Концепція естетичного виховання учнівської молоді в умовах відродження української національної культури // Інформ. збірник МО України. – 1992. – № 5. – С. 8–12.
31. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа) // Початкова школа. – 2002. – № 2.
32. Концепція фізичного виховання в системі освіти України // Інформ. збірник МОН України. – 1997. – № 13.
33. Корнієнко С. Батьківські збори в початкових класах / С. Корнієнко, Я. Кодлюк // Тернопіль : Богдан, 2001. – 84 с.
34. Кравець В. Зарубіжна школа і педагогіка ХХ століття / В. Кравець. – Тернопіль, 1996. – 290 с.

35. Левківський М. Історія педагогіки: навч. посібник / М. Левківський. – Харків: „ОВС”, 2002. – 240 с.
36. Логачевська С. Дійти до кожного учня / С. Логачевська // за ред О. Савченко. – К. : Радянська школа, 1990. – 158 с.
37. Лысенкова С. Когда легко учиться / С. Лысенкова // М. : Просвещение, 1985. – 176 с.
38. Макаренко А. Лекции о воспитании детей / А. Макаренко // Избр. произв. : в 3-х т. – К.: Рад. шк. – С. 88–110.
39. Макаренко А. Методи виховання / А. Макаренко // Твори в 7-ми т. – К. : Рад. шк. – Т.5. – С. 97–119.
40. Малафій І. Дидактика новітньої школи: навч. пос. / К.: ВД «Слово», 2015. – 632 с.
41. Мешко Г. Вступ до педагогічної професії: навчальний посібник / Г. Мешко. – Київ : Академвидав, 2012. – 200 с.
42. Національна доктрина розвитку освіти. – К., 2002. – 24 с.
43. Онишків З. Тестові завдання з педагогіки: навчальний посібник для студентів факультету підготовки вчителів початкових класів / З. Онишків. – Тернопіль: ТДПУ, 2001. – 115 с.
44. Основні напрями діяльності класного керівника // Інформаційний збірник МО України. – 1992. – № 23.
45. Педагогіка / за ред. А. Алексюка. – К.: Вища школа, 1985.
46. Педагогічна майстерність: підручник / І. Зязюн, Л. Крамущенко, І. Кривонос та ін. за ред. І. Зязюна. – 2-ге вид., доп. і переробл. – К. : Вища школа, 2004. – 422 с.
47. Педагогічні умови формування творчого освітньо-виховного середовища в позашкільних навчальних закладах / під заг. ред. Якименко С. – «Видавничий Дім "Слово"», 2016. – 184 с.
48. Планування виховної роботи в середніх закладах освіти: методичні рекомендації // Освіта України. – 1998. – № 32. – С. 6.
49. Планування виховної роботи. Початкова школа / С. Савченко, В. Орлова, Н. Гладка та ін. ; [упоряд.: М. Пристінська, І. Стратілат]. – К. : ВД "Перше вересня", 2015. – 79 с.
50. Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти // Завуч. – 2003. – № 7. – С. – 2.
51. Початкова школа: виховання на цінностях: збірник виховних справ / упорядники: Л. Ткаченко, А. Ткаченко, О. Романюк. – Біла Церква. – КВНЗ КОР «Академія неперервної освіти», 2017. – 88 с.
52. Практикум з педагогіки / за заг. ред. О. Дубасенюк та А. Іванченка. – К. – 1996.
53. Приймач Н. Літературне виховання у початковій школі : навчально-методичний посібник / Н. Приймач. – Тернопіль : ТзОВ «Терно-граф», 2014. – 396 с.; іл.
54. Расевич Р. Товариство „Сокил” / Р. Расевич. – Тернопіль, 1993. – 76 с.
55. Савченко О. Сучасний урок у початкових класах / О. Савченко. – К. : Магістр-8, 1997. – 256 с.
56. Сердюк А. Мета і завдання уроку / А. Сердюк // Початкова школа. – 1991. – № 1. – С. 4–39.
57. Скільський Д. Морально-естетична спрямованість змісту навчальних книг О. В. Духновича / Д. Скільський // Педагогіка і психологія. – 1999. – №2. – С. 121-126.
58. Скільський Д. Історія української педагогіки: ілюстративний навчальний посібник / Д. Скільський. – Тернопіль: навч. кн. – Богдан, 2012. – 340 с.
59. Статут УСО „Пласт” // Цвіт України. – 1992. – № 3.
60. Стельмахович М. Теорія і практика українського національного виховання / М. Стельмахович // Ів.-Франківськ, 1996. – 179 с.
61. Сухомлинський В. Батьківська педагогіка / В. Сухомлинський // К. : Рад. школа, 1978.

62. Сухомлинський В. Методика виховання колективу / В. Сухомлинський // Вибр. тв. : в 5-ти т. – К. : Рад. школа, 1976. – Т.1. – С. 401–637.
63. Сухомлинський В. Серце віддаю дітям / В. Сухомлинський // Вибрані твори : У 5-ти т. – К.: Радянська школа, 1977. – Т. 3. – С. 7–279.
64. Сухомлинський В. Духовний світ школяра / В. Сухомлинський // Вибр. тв. : В 5-ти т. – К. : Рад. школа, 1976. – Т. I. – С. 207–400.
65. Сухомлинський В. Павлицька середня школа / В. Сухомлинський // Вибр. тв. : В 5-ти т. – К. : Рад. школа, 1977. – Т. 4. – С. 206–286.
66. Уроки духовності. За гуманною педагогікою Ш.О. Амонашвілі: пос. для вчителя/ упор. Я. Морська, А. Дорош. – Тернопіль : навч. кн. – Богдан, 2013. – 72 с.
67. Фізеші О. Педагогіка: навч. пос. для студ. пед. спец. / О. Фізеші. – К.: Кондор, 2015. – 388 с.
68. Фіцула М. Вступ до педагогічної професії: навч. посіб. для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М. Фіцула. – 2-е вид. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 136 с.
69. Чепіль М. Педагогічні технології: навч. посіб. / М. Чепіль, Н. Дудник. – К. : Академвидав, 2012. – 224 с.
70. Чернявская А. Педагогическая техника в работе учителя / А. Чернявская. – М.: Центр «Педагогический поиск», 2001. – 176 с.
71. Шевченко Г. Эстетическое воспитание в школе / Г. Шевченко // К. : Рад. школа, 1985. – 35 с.
72. Ярмаченко М. Розвиток освіти і педагогічної думки на Україні / М. Ярмаченко. – К., 1991.

14. Інформаційні ресурси

1. <http://nus.org.ua>
2. <https://mon.gov.ua>
3. www.education.gov.ua
4. <http://old.mon.gov.ua>
5. <https://pedpresa.ua>
6. <http://www.lib.ua-ru.net>
7. <http://teacher.at.ua>
8. www.nbu.gov.ua
9. <http://ebk.net.ua>
10. <http://ua.textreferat.com>
11. <http://ostriv.in.ua>
12. <http://www.uroki.net>